

מבחר פירושים והארות על
טקסטים מתוך הספרות
הערבית הקלאסית – חלק א

ניצה בינדר

6 וְסִיֵּה חֲבֵר וְאִמְרֵי הַקַּיִס

הנושא של וְסִיֵּה (ברבוי וְסִיֵּה) – צוואה הוא פרק ספרותי מיוחד בספרות הערבית.

אִמְרֵי הַקַּיִס (כותרת): משורר ג'אהלי מפורסם. חי בתקופת הג'אהליה, והיה גדול המשוררים בתקופה זו. הוא היה מצאצאי מלכי תימן הקדומים. אביאביו היה המלך חָרִית מִכְנֵדָה. אביו שלט זמן מה על בְּנוֹ אֲסַד בערב המרכזית, אך לבסוף הם מרדו בו עקב יריבות פוליטית בין כְּנֵדָה רֵאֲחִירָה. הוא עצמו היה בן מלך צעיר שטוף בתענוגים, אך לא מפונק, שתיאר בעיקר חוויות אהבה וציד. אגדות רבות נפוצו עליו. הוא כונה אִמְיֵר הַשְּׁעֵרָא.

(ש' 2-3): מה שמשמע מתוך דברים אלה של חֲבֵר הוא, שהאב כבר ידע, שהשליח יגיע אל אִמְרֵי הַקַּיִס, וְאִמְרֵי הַקַּיִס יקבל את הצוואה, כי הוא הכיר את בניו. **قُدُورِي** (ש' 4): נושא הקדרות הגדולות מראה על עושר רב: הקדרות היו מנחושת והן היו גדולות ויקרות מאוד. הן נועדו לבישול אוכל לאנשים רבים. **فَأَخَذَ التُّرَابَ فَوَضَعَهُ عَلَى رَأْسِهِ** (ש' 6): כמו מנהגי האבלות אצל היהודים. ... **إِلَى نَافِعِ ابْنِهِ** (ש' 6): בקריאה מוסיפים תנועת עזר **كَسْرَةَ (-)** בסוף המילה נָفِع, כדי למנוע את הגיית השווא שב־**تَوَيْن** ומיד אחריו את השווא באות **ب** במילה **ابْنِهِ**. **مَا كُنْتُ لِأُفْسِدَ عَلَيْكَ دَسْتًا** (ש' 9-10): לא רציתי לקלקל לך את המשחק. לא אדם כמוני יגרום לך להפסיד ניצחון בטוח, כשהוא כבר בידך. **لَأُفْسِدَ** (ש' 9): **لَا مَ الْجُحُود = لَا مَ النَّفْي**: המופיעה אחרי **مَا كَانَ/لَمْ يَكُنْ** ואיננה לתיאור סיבה. אחריה יבוא **المضارع المنصوب**. **دَسْت** (ש' 10): מהלך המוביל לניצחון.

בתקופת הג'אהליה אם המזל היה מוליך בכיוון מסוים, לא הפסיקו אותו. זאת, בניגוד למה שאירע ב־**وَقَعَةَ صِفَيْن**, כאשר כוחות **مُعَاوِيَةَ** היו על סף הפסד, ואז הרימו את הקוראנים על כידוניהם, ואמרו: **الله** ישפוט בינינו (ראה קטע 38 להלן, עמ' 119-121).

גזיזת ציציות הראש (שורה 11): גזיזת ציציות הראש היא סימן להשפלה. היא מסמנת, שאנשים אלה היו בידיו, והוא שחרר אותם (ולא הרגם), כלומר נתן להם חיים.

יש מסורת הטוענת, ש'אמרؤ القيس הצליח להרוג 99 איש, ואת האיש ה-100 לא הצליח להרוג, אלא רק לפצוע. ואז הוא נגח בו. כל המספרים בספרות הקדומה הם מספרים סימטריים – טיפולוגיים: 6, 40, 100, 300.

תופעות תחביריות

כותרת: **إِمْرُؤُ الْقَيْسِ** – השם **إِمْرُؤُ الْقَيْسِ** יבוא בשלוש היחסות בהתאם לתפקידו התחבירי במשפט. הניקוד התחבירי יתבטא גם באמצעות שינוי האות האחרונה של השם:

יחסה ראשונה: **إِمْرُؤُ الْقَيْسِ**

יחסה שנייה: **إِمْرَأَ الْقَيْسِ**

יחסה שלישית: **إِمْرِي الْقَيْسِ**.

ה'אָלֶף הראשונה הופכת ל'וֹסֶלֶה, אם היא איננה האות הראשונה במשפט. ש' 2-3: **فَإِنْ بَكَى وَجَزَعَ فَالَهُ عَنهُ** – جملة شرطية עם שבירת התנאי באמצעות האות **فَ** (הסיפא של הפסוקית כוללת פועל בציווי).

ש' 3: **وَاحِدًا وَاحِدًا** – מفعول مطلق.

ש' 4: **أَصْغَرَهُمْ** – **خَبَرَ كَانَ**.

ש' 5: **فَأَيُّهُمْ لَمْ يَجْزَعْ فَادْفَعْ إِلَيْهِ سِلَاحِي...** – جملة شرطية (ראה ש' 2-3 לעיל).

ש' 6: **وَاحِدًا وَاحِدًا** – ראה ש' 3 לעיל.

תרגום:

צוואת תִּיר אַבִּי אִמְרו אַלְקִיס

אמר אבן אלסכית: כאשר דקר האיש האסדי (איש משבט אסד) את חג'ר, והוא גסס, הוא כתב צוואה, ומסר את מכתבו לאדם, ואמר לו: לך אל בִּנְי נאפֶךְ, שהיה הגדול בבניו. ואם יבכה ולא יוכל להבליג – הנח לו. ועבור על פניהם (של בִּנְי) אחד אחד (וּפָחַן אותם אחד אחד)! עד שתבוא אל אמרו אלקיס, שהיה הצעיר ביותר. ומי מהם שיבליג על כאבו, תן לו את נשקִי, סוֹסִי, קדרוֹתִי (כלי הבישול שלי) וצוואתי. בצוואתו הבהיר מי הרגו, ואיך היו הדברים. יצא האיש במהירות עם הצוואה אל נאפע בנו. לקח (נאפע) חול, ושם אותו על ראשו. אחר כך עבר על פניהם אחד אחד, אבל כל אחד מהם עשה כך (כמו נאפע), עד שהגיע לאמרו אלקיס, ומצאו עם אחד מחבריו לשתיית יין כשהוא שותה יין ומשחק בקובייה. אמר לו: חג'ר נרצח. אבל הוא (אמרו אלקיס) לא פנה אליו. אבל חברו הפסיק לשחק. אמר לו אמרו

אלקיס: זרוק את הקובייה, והוא שיחק. רק כאשר סיים חברו (לשחק), אמר לו: אני לא אדם כזה, שיקלקל לך את מהלכך המוביל (לניצחון). אחר כך שאל את השליח בדבר אביו, והוא הודיע לו, ואז אמר (אמרו אלקיס): יין ונשים אסורים עלי, עד שאהרוג מאה מבני אסד, ואגוזו ציציות ראשיהם של מאה.

7 אמרוּ القيس يستقسم عند ذي الخلصة

إمْرُو القَيْسِ (כותרת): חי בתקופת הג'אהליה, והיה גדול המשוררים בתקופה זו. הוא צאצא של המלך האחרון של כְּנַעַן, שהייתה ממלכה קטנה מצפון לממלכות שְׂבַא וְחִמְיֵר. שירו המפורסם ביותר הוא قَفَا نَبْكِ. إمْرُو القَيْسِ הלך להילחם נגד بَنُو أَسَد ומלך الحيرة, שהרג את אביו (ראה קטע 6 לעיל, עמ' 24). הוא אינו מאמין באלילים, ולפיכך התנהג עמם בצורה שבה התנהג. הוא מכונה أمير الشعراء.

قَرَمَلُ بْنُ الْحَمِيمِ (ש' 1): שר בממלכת כְּנַעַן.

שלוש ערי הספר:

- א. الحيرة – שמרה על פרס.
  - ב. غَسَّان – שמרה על ביזנטיון.
  - ג. כְּנַעַן – שמרה על חִמְיֵר, שהיא תימן העתיקה.
- شَدَّادُ (ש' 1): נוכרים (אנשים שנפלטו מהשבטים).
بنو أسد (ש' 2): שבט ערבי בצפון ערב.

הייתה מחלוקת קשה בין השבטים הצפוניים לבין השבטים הדרומיים. יש אומרים, שבין המחלוקות בין סוריה לעיראק עד היום יש משקעים של המאבקים בין הצפון לדרום.

تَبَالَةَ (ש' 2): מקום המרוחק שישה ימים מהעיר الطائف (את המרחק נהגו למדוד על פי זמן הרכיבה ממקום למקום).